

ניצוצי אורה מתורתם ודרכיהם של אבותינו ורבותינו הקדושים מאורי הדורות זיע"א

זכרון לצדיקים

מרנא הגאון הצדיק רבי ישראל מסלאנט

ביום כ"ה שבט יום היא"צ של אור ישראל וקדושו מן ר' ישראל ב"ר זאב ליפקין מסלאנט זצוקללה"ה, נלב"ע כ"ה שבט תרמ"ג

להלן מדברים אשר כתב תלמידו הגאון הצדיק רבי יצחק בלאזער זצוקללה"ה אב"ד פטרבורג ובעל מה"ס "פרי יצחק", בספר אור ישראל, בחלק אשר נקרא "נתיבות אור":

קצות דרכי אדמו"ר הגה"ח זצוק"ל והילוכו בקדושה:

הנה לא אבא לספר פה מקורות ימי חיי אדמו"ר הגה"ח זצוק"ל. וכל העתים אשר עברו עליו. בתור כותב תולדה. כי לא מצאתי בזה חפץ. רק אתנהלה לעטי לרגל המלאכה אשר לפני. להוציא לאור בעז"ה את קבוצת מכתביו הקדושים. ביראת ה' ולימוד המוסר. מצאתי עם לבבי להודיע מעט מהרבה. מגדולת חכמתו ויראתו צדקתו והסידותו. ואת דרכו והילוכו בקדש. וכן כמה מדבריו הקדושים חכמה ומוסר. בדרכי ה' הישרים. למען ידעו הדורות כי ממקום קדוש יהלוך. מאת אביר הרועים גאון הגאונים צדיק חסיד ועניו קדוש ישראל זצוק"ל. גם כי גבהו דרכיו ועמקו מחשבותיו למעלה ולהשכיל בעבודת ה' ית"ש. על כן דרכיו ועלילותיו בקדש. יהיה לעינים לכל מבקשי רצון ה' ית"ש. ילמדו יראי ה' דרכו וילכו באורחותיו. ויהיו כל בית ישראל אחריו ללכת אורח משרים בדרך מוסרו הטוב. ולאחוז אף בקצה סנסני דרכיו מעשיו ומדותיו.

גאון אדיר תפארת ישראל

כבר כתבנו למעלה. כי בהיות אדמו"ר זצוק"ל עוד בטל ילדותו בעיר סאלאנט. ראשו לעב הגיע ועם גבורת שכלו ועוצם חכמתו ובינתו עלה למעלה ראש נורא מאוד. וכבר נתפרסם אז לגאון אדיר תפארת ישראל. והנה בימים ההם היה עוד דרכי הלימוד והעיון בסגנון אחר מכפי שהוא כעת. כי הנהוג היה לסלסל ולפלפל רק מינה וביה בתוס' ומהרש"א. גם ספרי גאוני אשכנז אשר פתחו לנו שערי אורה בדרכי הלימוד לא היו אז מצויים כלל במדינתנו. וכאשר בקע כשחר אור ישראל האיר אור חדש על פני דרכי הלימוד והעיון בהלכה. כי החל להגיד חידושי תורה ופולפולים. לבלול כל הש"ס והתוס' כמקרה בחריפות נורא מאוד. והראה נפלאות אשר גדולי הזמן השתוממו על המראה הגדולה הזאת.

והנה איזה שנים היתה אשתו עוסקת במו"מ להביא טרף לביתה. והוא ישב לבטח על התו"ע. אח"כ מאיזה סיבות נפסק פרנסתה. ואדמו"ר זצוק"ל היה עוד צעיר לימים. ואז נקרא מנכבדי ויקירי עיר ווילנא. לבא אליהם לשכון כבוד בתוכם. בתור ר"מ בשיבה. וכאשר אכף עליו ההכרח. ועול רבנות לא אבה לקבל ע"כ ניאות לבקשתם לקבל עליו המשרה הזאת. והגיד שם יום יום שיעורים נפלאים מאוד בחריפות עצום לתמהון לבב. ובמשך זמן לא רב העתיק מקום משכנו לפרור העיר זארעצא. אשר בבהמ"ד שם היה כנופיא של ת"ח גדולי ישראל. מבני העיר וממקומות אחרים. ולרגליו נתוספו עוד גדולי תורה. אשר רובם ישבו אח"כ כסאות למשפט בקהילות ישראל והיו לגאוני הדור. ואדמו"ר זצוק"ל הרביץ שם תורה לעדרים. והיה מגיד לפנייהם שיעורים מידי יום ביום. שם פתח את אוצרו. והראה את כחו וידו החזקה בכל מקצועות דרכי הלימוד והעיון. הן בפלפול וחריפות ובדרכי הפשט. והן בעמק הלכה. וכן הורה דרכי הלימוד למעשה. והראה נפלאות להוציא פנינים דינים מחודשים.

ומגדולי העיר וחכמיה היו באים שם לפעמים לשמוע את חכמתו הגדולה. וכולם חרדו מפחד גדולתו והדר גאונו. כן היה שמעתתו מברין בפומייהו דרבנן. כי בבתי מדרשות שבעיר. היו נושאים ונותנים בחידושי תורתו אשר

יום יום יביע אומר. וסיפר לי איש אמונים כי פעם אחת נקרה לעיר ווילנא הגאון הגדול מוה' דוד לוריא זצוק"ל מביחאו. והיה הולך לפעמים לשמוע תורתו של אדמו"ר זצוק"ל בשיעוריו אשר הגיד לפני הרבים. והפליג הפלגות גדולות מאוד על עומק שכלו וחריפותו של אדמו"ר זצוק"ל. אשר לא אובה להעלות על הנייר.

כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו

אמנם לספר פה מכל תוקף צדקתו וחסידותו. לא ידעתי ספורות לבא בגבורות. כי היה נורא על כל תהילות. רק אפס קצהו אערכה פה. והנה בדרך כלל אומר. כמו שהיה גאון עולם בחכמתו ותורתו. כן היה אור עולם בצדקתו וחסידותו.

כבר אמר עם הספר למעלה. כי בהיות אדמו"ר זצוק"ל עוד בטל ילדותו נתקרב אל הקדש. הוא כ"ק רבו הגאון החסיד האמיתי קדוש ה' מכובד אור עולם מרנא יוסף זונדיל זצוק"ל. המפורסם בפי כל בשמו הקדוש ר' זונדיל סאלאנטער. והגה"ח הנ"ל האציל עליו מרוחו מהוד צדקתו ודרכו בקדש. והעיר את לבבו ללימוד היראה והמוסר. וכאשר החל לתמוך אשוריו במעגלות רבו החסיד. לעסוק גם בזה. לבקש חכמה ומוסר יראת ה' וענות צדק. לקחהו לבבו והתפעל נפשו מאוד ביראת ה'. וכה היה הולך והוסיף אומץ ועוז. עד אשר רכש לו יראת שמים. בכל יתרון הכשר למעלה להפליא ראש. פחד הדין וחרדת המשפט ויראת העונש. היה לנגד עיניו תמיד. וכמש"כ אדמו"ר זצוק"ל באגרת המוסר. כי מה שאמרו חז"ל בסנהדרין דף ז'. לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו. לאו דוקא דיין דה"ה כל אדם להשמר מפגע רע מעבירות חמורות. רק אמרו דיין להיות עלול להכשל. והיראה הגדולה הזאת אשר קנה לו בכח לימוד המוסר. היתה נר לרגליו. ופנתה לפניו הדרך לעבודת ה' ית"ש. והביאתה לידי כל המעלות והשלימות והמדות חמודות שבעולם.

להשתמש בפלפולים באין חשש

בראשונה בימי עלומיו. כאשר נשאו לבבו לבקש רצון ה' ית"ש. העמיק בחכמת היראה להבין ולהשכיל בדרכי עבודת ד' ית"ש. למצוא את הדרך הנכונה והמסילה הישרה שיבור לו בכל פרט. ראשית עבודתו בקדש היתה להיות עמל על לימוד תורה לשמה בבחינה נעלה. בחכמתו ראה ויוכה. כי בעקבות החפץ של לימוד לשמה. תוכל לצאת לפעמים משפט מעוקל. להתרפות התשוקה להיות עמל על יכולת הלימוד. לחדד השכל ולהתחכם הרבה. וגם שיניו בסדר דרכי הלימוד. לא כפי הסדר הנחוץ לכל אחד לפי ערכו להתפתחות כשרונותיו. ושניהם כאחד רפיון התשוקה ושינוי הסדר. יוכלו לסבב נזק רב להשתלמות החכמה. וע"כ היה אדמו"ר זצוק"ל מרחיב הדבור בזה מאוד לגדולי תלמידיו. להזהיר לבל יעבטון אורחותם. ולהראות כי יכולת הלימוד להתחכם ביותר. לקנות לב נבון לחדד השכל ולהישיר. ולרכוש הבקראות בכל מקצועות התורה. נחוץ גם לכל איש לעצמו לעבודת ה' ית"ש. וכל אשר יוסיף חכמה ודעת. כן יוכל להוסיף שלימות בדרכי עבודתו ית"ש.

וכן נתן אל לבו ע"ד דרך הפלפול והחידוד אשר כמה גאונים חסידים מדורות הקודמים. הזהירו מאוד לנטות מדרך הזה. רק לחדש תורת אמת. ואדמו"ר זצוק"ל עמל ויגע בזה הרבה. לבקש מה הוא משפט תורת אמת. עד אשר הכריע בסוף להתיר להשתמש בפלפולים באין חשש. וכמש"כ בעצמו בהקדמה לס' התבונה. וע"ש שהאריך מתחילה בדברים מושכלים במשפטי תורת אמת. ואח"כ כתב וז"ל אחת היא אשר חכמי המוסר הרחיקוה מלבא בקהל ישראל היא הפלפול. ולדעתי נהפוך הדבר כו'. הב' היא אשר חזקה עלי יד הנסיון בילדותי. בהיותי אסור בלימוד המוסר ומשפטיה. גמרתי בדעתי לכוף את יצרי כו'. לעזוב לגמרי דבר הפלפול. ורק אל האמת יהיה מבטי כו'. בהליכתי במצב הלזו השקפתי בעין חודרת. כי התשוקה להראות כח שכלי פרצה גבול האמת ותתעה את שכלי להטות האמת אל חפצי. אז אמרתי טוב טוב לי להתיר לי באין חשש להשתמש בפלפולים. כאשר התירו חז"ל לחידודא למען יהיה שכלי חפשי כו' ע"ש.

המשכיל ביראת ה' אל ידום בעת הזאת

כן בילדותו כאשר גבה לבו בדרכי ה'. ותוקף צדקתו כתועפת ראם, עלה בדעתו לאחוז דרך הפרישות, להיות נחבא אל הכלים בתור נסתר, לא לפרוש עצמו מדרכי העולם ומבני אדם, כי אם להסתיר חכמתו ומעשיו וכל דרכי הנהגתו מעין כל איש, שלא יכירו אותו בני אדם ולא ידעו ממהותו כלל, ולתור לו מקום לגור שמה שיוכל להגיע אל מטרתו, וכבר החל לעשות הכנה על זה, והנה כידוע ליו"ח הנה הדרך הפרישות הנפלאה הזאת, היא קרובה מאוד לפני מבקשי רצון ה' ית"ש, לקנות שלימות גדולה בעבודת ה' ית"ש, ולעלות במעלות רמות ונשגבות, גם בדרכי הרוחניות, ומה גם איש כמוהו עם תוקף חכמתו וגאונותו ויראתו הגדולה.

אולם לאשר כי בדרך הפרישות הזאת, יבצר מהאדם לעשות חיל בעד ה' ותורתו, לשחד מכחו להועיל גם לזולתו, להוציא יקר מזולל ולזכות את הרבים, ע"כ שם לבבו להעמיק בזה, עד אשר החליט כי לא זה הדרך חפץ ה', לאיש אשר חלק לו בחכמה, ויראת ה' מעוזו, ושאר רוח לו לפעול ישועה בעד תורת ה' ויראתו ית"ש, לישוב בטח בדד ולהשקיף רק לזכות את עצמו, ומה גם לפי מצב הדור, המשכיל ביראת ה' אל ידום בעת הזאת, וכמו בתהלוכות חפצי עוה"י, אשר חלילה לו להאדם להיות כל עמלו רק לפיו, כי עולם חסד יבנה, להשפיע מטובו גם לזולתו, ולהשכיל אל דל, וכמש"כ בהקדמה לס' נפש החיים, בשם הגה"ח מהר"ח זצוק"ל, שהיה דבריו תמיד שזוה כל האדם לא לעצמו נברא, רק להועיל לאחריו ככל אשר ימצא בכחו לעשות ע"ש, כן גם בדרך חיי עוה"ב אין לבקש לאסוף ולכנוס ענין כל אושר הרוחני רק לעצמו, ולומר שלום עליך נפשי, כ"א להרבות כבוד שמים, לחוס ולרחם גם על הבריות, להטות לבבם ליראה את ה' ולהלך בדרכיו, ואז נחם ושב ממחשבתו, והחל לקבץ פעלים לתורה וליראה, ולזכות את הרבים.

וכ"כ היה חזק בדעתו זאת, עד אשר בהיות מכוון שבתו בעיר ווילנא, קרה מקרה אשר הרגישו באיש אחד כי דרכו נסתרה, הוא היה עוסק במלאכת נסירת נסרים, אנשים הרגישו בו כי הוא לבוש בתפילין כל היום ושפתותיו מרחשין תמיד וכדומה, רבים התאוו תאוה להתחקות אחר צפונות האיש הלזה לידע מה טיבו, ובאו אצל אדמו"ר זצוק"ל, לבקש ממנו לקרוא אחר האיש הזה ולהודע ממנו תוכן ענינו, אדמו"ר זצוק"ל השיב להם בזה"ל, הנה האיש אשר הוא ברום המעלה בחכמה ויראת חטא, אינני מאמין אשר לעת כזאת יסתיר את עצמו, ויהיה נחבא אל הכלים לישוב בדד ולדום, מבלי לדאוג גם בעד הדור, יוכל היות אשר הוא איש ת"ח וצדיק, עתה כאשר לא יכירו אותו בני אדם, והוא אמון מוצנע, ודבר אין לו עם איש, הנהו מאושר מאוד, כי עבודתו בסתר עליון, והנקל לו לעבוד את ה' ית"ש, עבודה תמה לשמה ולעסוק בתורה לשמה, עתה מה לנו לחקור ולדרוש ענינו, ולפרסם מהותו לרבים, ולשלול ממנו את הסגולה היקרה הזאת של עבודה ולימוד תורה לשמה.

אין לשמה גדול מזה

עול הרבנות לא קבל עליו מימיו מטעמים כמוסים שהיה לו, אמנם לא הורה הדרך הזה לתלמידיו, הנה בדרך כלל החזיק כי דבר ההוראה בדורינו, הוא חיי יסוד דת התורה, וכן כתב באחד ממכתביו וז"ל, דבר העומד ברומו של עולם האמיתי, לתת לב לחזק מצב ההוראה בישראל אשר יסוד הדת נשען עליו, להורות לעם המעשה אשר יעשון, ודרך התורה אשר ילכו בה כו' עכ"ל, וכן בפרט היה מדרך לגדולי תלמידיו, לשום לב להשתלם בלימודים בדרכי ההוראה, להיות נכונים לעת מצוא.

אחדים מגדולי תלמידיו, אשר היתה ברוח דמיונם. כי יהיה לאל ידם. להבליג על כל עמל ותלאה. ולהקדיש ימיהם קדש לה' מבלי לקבל עליהם עול רבנות. שאלו לו על דבריו ועצתו. הנה היתה תורה לשמה. ללמוד לתורת הרבנות.

אדמו"ר זצוק"ל ענה להם במתק שפתיו. אין לשמה גדול מזה. הן שגיתם בדמיונכם. אל תתעו עצמיכם בשוא נתעה. כי תוכלו לעמוד בנסיון. הן כאשר ידחק לכם חלילה השעה מהצטרכות הפרנסה לב"ב. כל עצתכם תתבלע. ואז לא די אשר ההכרח יביא אתכם לקבל עליכם עול ההוראה. הן גם אם לא תהיו עדיין שלמים ומתוקנים. למלאות כל דרכי ההוראה. לא יבצר מכם להכניס עצמכם בעול הזה של ההוראה. כי ההכרח שולט על הכל. וכאשר זה יהיה עכ"פ. נמצא כי מטרת הלימוד אינו לשם תורת הרבנות. רק כאשר זה יהיה בהכרח כנ"ל. בין אם יהיה מתוקן ההוראה או לא. הנה הלימוד לדרכי הוראה

תוכל להיות לשמה. למען אשר לעת מצוא. כי יאכף עליו ההכרח. לא יכשיל את הרבים חלילה. ויהיה בכלל מה שאמרו חז"ל בע"ז דף י"ט. כי רבים חללים הפילה זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. ואין לשמה גדול מזה.

זהירות וזריזות בעבודת ה' ית"ש

דרך עבודתו בקדש בחלק התורה שבין אדם למקום. הן בסור מרע והן בעשה טוב. היה בזהירות ובזריזות גדולה לקיים את כל דברי התורה. היה מרגלא בפומיה הכתוב אם בתקשנה ככסף כו' אז תבין יראת ד' וגו'. והיה אומר כי הכלל הוא להיות עבודת ה' ית"ש כפי תהלוכות עסקי תבל. והיה מראה כמה דוגמאות מדרכי העסק. להשתמש בהם לזהירות וזריזות בעבודת ה' ית"ש. פעם אחד שלח טעלעגראף מעיר מעמיל לוויילנא לחתנו הגאון זצ"ל ביום י"ג ניסן ע"ד בדיקת חמץ בחדרו.

בקיום מ"ע של כזית מצה לצאת בו ידי מצוה בלילה הראשונה. היה מה שנ"ל חומרא בדבר השמירה. והיה איש אחד קוצר בידיו מעט שבליים לשם מצוה. ויבש ודש אותם ואחר הדישה היה מכניס אותם בתיבה קטנה. והיה מחזיקו בביתו בבית גזניו. וקודם הפסח טחנו אותם ברחיים של יד ועשה מעט קמח. לצאת בו בלילה הראשונה ידי מצוה. וכמה יגיעות היה בזה. ולפעמים גם הוצאה רבה לפי ערכו. וראיתי במכתב אחד אשר כתב בהיותו מחוץ למדינה לאחד ממקורביו. ע"ד הכנת השמורה למצת מצוה. וז"ל הטהור. אבקש נא מכת"ר למחול לעשות המעט שמורה על ליל פסח בעדי כו'. אל יקמץ כלל בהוצאה הנדרש על זה. כי זהו אצלי כמו אתרוג אשר אין בה קימוץ עכ"ל. ובמכתב אחר משנה אחרת כתב בזה הלשון. אל יחוס על ההוצאה גם על איזה רו"כ. לא גרע מצות עשה דמצה ממ"ע דארבעה מינים עכ"ל הטהור.

□□□

על הפרשה

הודעת להם את הדרך ילכו בה

כתב מרן החפץ חיים זצוקללה"ה בספר "אהבת חסד" בפתחה (אות ב):

ואמרו חז"ל (בבבא קמא ק'. ובבא מציעא ל'): את הדרך - זו גמילות חסדים. ובאורו, מדכתב סתם את הדרך בה"א הידיעה, ולא באר איזה דרך, מסתמא היא הדרך הכבושה אשר דרך בה אבינו הראשון, הוא אברהם, שהיה דבוק כל ימיו במדת החסד, כידוע.

כי אנכי ה' אלקיך א' קנא

כתב הרמב"ן:

ולא נמצא בשום מקום שיבא לשון קנאה בשם הנכבד כי אם בענין ע"ז בלבד וכו' ולפי דעתי שיזכר קנאה בע"ז בישראל בלבד, וטעם הקנאה כי ישראל סגולת השם הנכבד אשר הבדילם לו כאשר פירשתי למעלה, והנה אם העם שלו משרתיו פונים אל אלהים אחרים יקנא בהם השם כאשר האיש מקנא באשתו בלכתה לאחרים, ובעבדו בעשות לו אדון אחר, ולא יאמר הכתוב כן בשאר העמים אשר חלק להם צבאות השמים.

לאוהבי ולשומרי מצותי

איתא במכילתא:

לאוהבי זה אברהם אבינו וכיוצא בו ולשומרי מצותי אלו הנביאים והזקנים. רבי נתן אומר לאוהבי ולשומרי מצותי אלו ישראל שהם יושבין בארץ ישראל ונותנין נפשם על המצוות, מה לך יוצא ליהרג על שמלתי את בני ישראל מה לך יוצא לישרף על שקראתי בתורה מה לך יוצא ליצלב על שאכלתי המצה מה לך לוקה מאפרגל על שנטלתי את הלולב. ואומר אשר הוכיחי בית מאהבי מכות אלו גרמו לי ליהאב לאבי שבשמים.

ככד את אביך

כתב הגה"ק החיד"א בספר חומת אנך:

והגם שאב שמחל מחול נענש בניני שמים ומכ"ש שצריך ליהרג בכבוד אבינו שבשמים ואם נעשה כך יבא משיח הרמוז בס"ת ככד את אביך גימטריא משיח בן דוד שיבא ב"ב אם נשמור התורה שעיקרה כ"ב אותיות כר"ת ככד את אביך גימטריא כ"ב.